

RATSASTUS UPSEERIN HARRASTUKSENA 1960-LUVUN KADETIN NÄKÖKULMASTA

Ratsastajien koulutus

Suomalaisen ratsuväen perusopit näyttävät tulleen Venäjältä siellä ratsuväkimuodostelmissa palvelleiden suomalaisten upseereiden välittämänä samoin kuin ne olivat välittyneet jo Suomen Rakuunarykmentiinkin (1889-1901). Myös ratsujoukkojen käyttöperiaatteet, taktiikka ja koulutus perustuivat aluksi venäläisiin, suomeksi käännettyihin ratsuväkiohjesääntöihin. Oppeja tuli luonnollisesti myös Ruotsista ja Saksasta jääkäreiden välityksellä sekä vuoden 1918 lopulle maassa olleiden saksalaisten upseereiden ja ratsuväepeleiden toimesta¹. Myöhemmin myös saksalaisia ohjesääntöjä käännettiin suomeksi. Saksalaisilta jäi Suomeen myös joitakin ratsuja.

Varsinainen ratsastuskoulutus ratsurykmenteissä voitiin aloittaa pienessä mitassa syksyllä 1918 ja seuraavana vuonna upseerien ja aliupseerien päivittäinen ratsastuskoulutus tehostui hevosten kuntouduttua. Kevättalvella 1919 järjestettiin Helsingissä URR:n yhteydessä toimineessa harjoituseskadroonassa kaksi kolmen kuukauden ratsastuskurssia, toinen upseereille ja toinen aliupseereille. Upseerikurssille osallistui 32 upseeria, joista puolet oli jalkaväestä ja loput tasan tykistöstä ja ratsuväestä. Kurssien johtajana toimi entinen Venäjän ratsuväen upseeri, kuuluisasta Nikolain Ratsuväkiopistosta valmistunut ja siellä myös opettajana toiminut, vanha kilparatsastaja, majuri (myöh eversti) Aejmelaeus-Äimä. Upseerikurssin johtajana toimi Skånen Husaarirykmentissä palvellut ja Kungliga Ridskolanin Strömsholmassa käynyt ruotsalainen ratsumestari (myöh everstilutnantti) Henry Cleveland. Hänen apulaisenaan toimi kornetti (myöh ratsumestari) Matti Koski, joka oli palvellut vanhassa Suomen Rakuunarykmentissä ja toimi harjoitus-eskadroonan hajottamisen jälkeen Kadettikoulun ratsastuksenopettajana vuoteen 1927.² Kurssin jälkeen järjestettiin ensimmäiset yleiset ratsastuskilpailut itsenäisessä Suomessa.

Ratsastus kuului luonnollisesti myös tykistöupseereiden koulutukseen jo vuodesta 1918 alkaen, koska tykistö oli pääosin hevosvetoista. Puolustuslaitoksen ratsuhevosistakin kolmasosa kuului 1920- ja 1930-luvuilla muille joukoille kuin ratsuväelle kuten tykistölle ja eri sotakouluille. Tykistössä kantahenkilökunnalle ratsastuskoulutus kuului yhtä luonnollisena asiana kuin ajokortti tänä päivänä. Asevelvollisista ratsastuskoulutuksen saivat tykin johtajat ja tykkivaljakkojen ratsurit.

Ratsastuskoulutuksen perusteellisuudesta ratsuväen alkuajoilta HRR:ssä kuvaa majuri Yngve Bützow seuraavasti:³ ”Opettajina toimivat silloinen rykmentin komentaja Bogislaus von Hohenthal ja majuri H. Alfthan. Opetus oli niin ehdottoman perusteellista ja ankaran täsmällistä, että sen aikuiset ratsastajat tasapainoon ja mukautuvaisuuteen sekä itsensä ja hevosten hallintaan nähden olivat paljon edellä myöhempien aikojen saman verran ratsastaneisiin verrattuna.

¹ Saksalaisia kouluttajia oli mm Haminan upseerikurssilla ja Tykistökoulussa joulukuuhun 1918 saakka

² Claus Castren: Harjoituseskadroona 1919. Helsinki 1994

³ Hämeen Rykmentti 1918 – 1948, Yngve Bützow: Urheiluratsastus Hämeen Rykmentissä

Todellinen 'jynssäys' jalustimitta, vikellysharjoitukset välipalana, esteratsastusharjoitukset jalustimitta ja todella hurjat maastoratsastukset Hämeenlinnan vaikeassa maastossa, opettivat kyllä ratsastajaa pitämään yhtä hevosensa kanssa.”

Ratsuväkiprikaatissa saadun ratsastus- ja ratsuväkikoulutuksen ei katsottu kuitenkaan riittävän, vaan useita upseereita komennettiin ulkomaiden ratsuväenkouluihin saamaan lisäopetusta ratsastuksessa ja oman aselajinsa muissa taidoissa. Kaksikymmenluvun alussa kaksi upseeria komennettiin Ranskaan Samurin ratsuväenkouluun, neljä upseeria Italiaan Pinerolen ratsuväenkouluun, kaksi Puolaan ja yksi Ruotsiin Strömsholmaan. Vuosikymmenen lopulla komennukset suunnattiin Ruotsiin ja Saksaan. Hyvänä esimerkkinä koulutuksen tehokkuudesta mainitaan luutnantti Hans von Essenin hyvä menestys Amsterdamin olympialaisissa 1928 kaksi vuotta Strömsholman kurssin jälkeen.

Kadettikoulu

Suomen itsenäistyttyä Kadettikoulu aloitti toimintansa 25.1.1919 Helsingissä Arkadiankadulla nykyisen Eläinmuseon tiloissa, mistä se 1923 siirtyi Munkkiniemeen ja sieltä Santahaminaan huhtikuussa 1940. Kadettikoulu sai oman tallin Kampin alueelta, minne myös URR oli sijoitettu. Kadetit saivat opetusta hippologiasta, hevosten käytöstä ja ratsastuksesta. Kadetit suorittivat myös tallipäivystystä.

Kadettien ratsastuksenopettajana toimi vuoteen 1927 kornetti (myöhemmin ratsumestari) Matti Koski, joka oli palvellut vanhassa Suomen Rakuunarykmentissä Lappeenrannassa. Upseerien ratsastustaidon kehittymiselle oli suuri merkitys sillä, että vuonna 1924 kaikkien Helsingissä toimineiden sotakoulujen ratsastuksen opettajaksi määrättiin kuuluisa kouluratsastaja ja hippologi, eversti Viljo Forssell. Hän oli julkaissut 1922 ratsastajan käsikirjan ja osallistui hevosellaan Amor Pariisin olympialaisten kenttäkilpailuun, mutta ei ratsun ontumisen vuoksi startannut. Hänellä oli vankka ratsastuskokemus Venäjän ratsuväestä ja Pietarin ratsuväkiakatemiasta.⁴ Siellä hän oli tutustunut syntyjään englantilaiseen, mutta Ranskassa koulutuksen saaneeseen, maailmankuuluun hippologian asiantuntijaan James Fillisiin, jonka oppeja hän levitti Suomessa.⁵ Minunkin ratsastusharrastuksellani on linkki eversti Roihan⁶ kautta eversti Forsseliin ja Fillisiin. Kun eversti Roiha oli vuonna 1966 eläkkeelle jäätyään määrätty sekä Ratsastajainliiton että puolustusvoimien päävalmentajaksi, hän aina valmennusleirien luennoilla siteerasi Fillisiä!⁷ Roihan mukaan ratsastuksen perusopit eivät ole muuttuneet pariin tuhanteen vuoteen eikä ratsastukseen ollut tuona aikana keksitty muuta uutta kuin kumikuolain! Eläinlääkinnän takapajuisuutta hän todisteli sillä, että ratsujen jänteitä hoidettiin vielä 1960-luvulla kuumalla raudalla polttamalla.

⁴ Erkki Vasara: Suomen ratsastusurheilun historia, Kariso Oy Hämeenlinna 1987

⁵ Fillis vietti 12 vuotta Pietarissa (1898-1910) ja tsaarin pyynnöstä opetti ratsuväkiakatemiassa lukuisia upseereita joiden joukossa mm Mannerheim. Fillis julkaisi kaksi perustavaa laatua olevaa kouluratsastuksen oppikirjaa

⁶ Mauno Roiha suoritti Kadettikoulun 1931-1933, minkä jälkeen palveli URR:ssa haavoittumiseensa saakka syksyllä 1941. Sodan jälkeen hän palveli 1946-1951 hevosvarikon päällikkönä Ypäjällä. Oli menestynyt kilparatsastaja ja osallistui mm Lontoon, Helsingin ja Tukholman olympialaisiin.

⁷ Fillisiltä ilmestyi vuonna 1890 teos *Principes de dressage et d'équitation*. Kirja on käännetty mm saksaksi, jonka viimeisin painos on vuodelta 2000, Olms-kustantamolta: *Grundsätze der Dressur und über die Reitkunst*.

Kadettikoulun siirryttyä Munkkiniemeen 1923 kadetit kävivät ratsastamassa Helsingin varuskunnan tallilla Taivallahdessa.⁸ Sieltä ratsastettiin Talin laukkaradalle tai Kampin ratsastuskentälle ja ilmeisesti myös Kaartin maneesiin Kaartinkujalle. Laakson ratsastuskentän valmistuttua 1937 ja Ruskeasuon maneesin 1940, kadettien ratsastustunnit suuntautuivat sinne.

Kadettikoulu siirtyi huhtikuussa 1940 Santahaminaan olympiakyläksi rakennettuihin tiloihin, joihin kuului myös talli. Talli oli iso ja moderni rakennus sairastalleineen ja leikkauspöytineen. Ratsastusolosuhteet olivat hyvät, maastot pääkaupungin mittapuun mukaan loistavat, maneesi kuitenkin pieni ja pimeä.

Kadettien ratsastuksenopettajana jatkosodan ajalta aina 1950-luvun lopulle saakka toimi majuri C-A. Standertskjöld-Nordenstam kutsumanimeltään ”Stani”. Hän oli kesällä 1941 tapahtuneesta haavoittumisestaan huolimatta (toinen jalka amputoitu) menestynyt hyvin Pommery-nimisellä⁹ hevosella niin kansallisissa kuin kansainvälisissäkin kilpailuissa mm Kööpenhaminassa 1946. Hänen jälkeensä ratsastusta kadeteille opetti majuri Jorma Tilli, kuuluisa kilparatsastaja hänkin.

Haastateltaessa kenraali Ermei Kannista siitä millaista ratsastuskoulutus oli ollut jatkosodan aikana Kadettikoulussa, hän totesi hieman huvittuneena, että sehän oli melkein pääoppiaine! Ratsuväen ja tykistön lisäksi ratsu kuului tuolloin organisaatiossa myös useiden muiden aselajien upseereille kuten kranaatinheitin- ja konekiväärikomppanioiden päälliköille.

Kadettikoulun viimeisinä ratsastuksenopettajina toimivat sotilasmestarit Eino Brisk 1960-luvulla ja Veikko Heikkilä 1970- ja 1980-luvuilla. Kumpikin oli menestynyt hyvin kilparatsastajana ja saavuttanut mm esteratsastuksessa suomenmestaruuden.

Suomi lähetti yhden upseerin Antwerpenin 1920, Pariisin 1924, Amsterdamin 1928 ja Berliinin 1936 olympialaisten kenttäkilpailuihin. Menestys ei ollut merkittävää lukuunottamatta Hans Olof von Essenin 5. sijaa kenttäkilpailussa ratsullaan el Kaid Amsterdamissa vuonna 1928. Sotien jälkeen viimeiset olympialaiset, joihin suomalaiset sotilaat osallistuivat ratsastuksessa, olivat 1948 Lontoossa (5 ratsukkoa), 1952 Helsingissä (5 ratsukkoa) ja 1956 Tukholmassa (6 ratsukkoa). Mauno Roiha kilpaili Tukholmassa ratsullaan Laos kouluratsastuksessa, kun muutoin lajeina olivat esteratsastus ja kenttäkilpailu sekä yksilö että joukkuekilpailuina. Tulokset jäivät vaatimattomiksi. Vastaavien kisojen viisiottelussa upseerit menestyivät paremmin ja heidän ratsastusosuutensa olivat hyviä. Lontoossa Lauri Vilkkö, Viktor Platan ja Olavi Larkas joukkueena oli paras, vaikka joukkuemitaleja ei tuolloin vielä jaettu. Helsingissä Lauri Vilkkö oli seitsemäs ja joukkue sai pronssimitalin. Rooman kisoihin osallistui Kurt Lindeman, ja Meksikon kisoihin Tapio Kare.

Ratsut

Puolustusvoimien oma lämminverisiittola oli perustettu sotamarsalkka Mannerheimin käskystä vuonna 1942 Ypäjälle Ratsukoulun yhteyteen. Vuosittain siellä syntyi kolmisenkymmentä varsaa ja siittolan lopettamiseen mennessä 1955 tuotettiin yhteensä 329 varsaa.

⁸ Taivallahden talli säilyi Helsingin varuskunnan tallina 1950-luvun lopulle saakka

⁹ Pommery oli iso sotasaaliskimo

Vuoden 1952-olympialaisten nykyaikaista 5-ottelua varten hankittiin Ruotsista vuoden 1948 lopulla 104 ratsua. Hankintamatkalle osallistunut Hevoshuoltokoulun (entinen Ratsukoulu) johtaja, everstiluutnantti Lars Rönquist mainitsi haastattelussa, että ”meille suotiin hyvin suuri etu, kun saimme valita nuo kolmevuotiaat remontit ennen kuin Ruotsin ratsuväki osti omansa”.¹⁰ Nämä hevoset koulutettiin Ypäjällä ja ne jäivät kilpailujen jälkeen pääosin puolustusvoimien käyttöön osan tullessa Kadettikoululle. Niillä korvattiin vanhentuneita ratsuja, joiden joukossa oli vielä joitakin sotasaalisratsuja.

Sotilasratsastuksen jatkokoulutus oli keskitetty 1.3.1948 tapahtuneen URR:n jalkauttamisen jälkeen Ypäjälle Hevoshuoltokouluun, jossa järjestettiin mm kuukauden mittaisia kuljetus-upseerikursseja. Näillä kursseilla opetettiin hevosten käyttöä ja eläinlääkintähuoltoa ratsastuksen ollessa kuitenkin hyvin merkittävässä asemassa.

Puolustusvoimat lopetti oman lämminverijalostuksen 1.6.1955 ja siirsi Hevoshuoltokoulun Niinisaloon Eläinlääkintäkouluksi ja varikoksi muuttuneena. Lakkauttamisen aikana siittolan hevosvahvuus oli 86 hevosta, joista Niinisaloon vietiin mukana 43 hevosta. Osalla Ypäjän hevosista korvattiin Kadettikoulun hevospoistumaa kuten esimerkiksi entisellä el Pardonimisellä siitosoriilla.

Yksittäisiä ratsuja oli vielä 1960-luvulle tultaessa useissa varuskunnissa. Ratsastustoiminta keskittyi kuitenkin lähinnä Niinisaloon sekä Santahaminaan ja vastaavasti kilpailutoiminnassa näkyvimmin olivat esillä Niinisalon Ratsastajat ja Upseeriratsastajat.

Oman jalostuksen tuottamalla ja olympiaratsuilla pärjättiin puolustusvoimissa 1960-luvun puoliväliin saakka. Tämän jälkeen tehtiin vielä ylieläinlääkäri Lauri Syvärin toimesta kaksi hevosostoa, vuonna 1964 Neuvostoliitosta ja 1965 Puolasta sekä ylieläinlääkäri Matti Wariksen johdolla 1968 Puolasta ja 1972 Neuvostoliitosta. Näiden hankintojen lisäksi ostettiin muutamia yksittäisiä ratsuja kotimaasta, joista viimeiset 1980-luvun lopulla.

Puolustusvoimien ratsujen ikäännyttyä ja lukumäärän rajusti vähennyttyä alkoi Viisiotteluliitto ostaa 1970-luvulta lähtien ratsuja, jotka sijoitettiin Kadettikoulun talliin ja puolustusvoimien huoltoon. Nämä ratsut hankittiin opetusministeriön avustuksella ja yksityisten lahjoitusten turvin. Näitä hevosia voitiin sopimuksen mukaisesti käyttää myös kadettien ja upseerien ratsastuskoulutukseen.

Hevosten poistuttua puolustusvoimien LKP-organisaatiosta 1970-luvun alussa ja puolustusvoimien ratsujen määrän lasku ja ikääntyminen vähensivät luonnollisesti myös kadettien ratsastusopetusta. Kenraali R W Stewenin ansiosta ratsastus ja hevoset kuitenkin säilyivät vielä useita vuosia Kadettikoululla liikuntakoulutuksen ja johtamistaidon ”apuvälineinä”. Kadettikursseilla annettiin ratsastuskoulutusta muutamia tunteja vuoteen 1992 saakka, minkä lisäksi kadeteilla oli mahdollisuus vapaaehtoiseen ratsastukseen.

Puolustusvoimien johdon päätöksellä Niinisalon hevoset myytiin huutokaupalla vuonna 1993 ja Kadettikoulun hevoset vuotta myöhemmin.

¹⁰ Ulla-Maija Aaltonen: Kiitos suomenhevoselle, WSOY, Juva 1998

1970-luvulta lähtien aina puolustusvoimien ratsujen myymiseen saakka puolustusvoimien ratsuilla kilpailivat kansallisella tasolla lähinnä vain muutamat Niinisalon edustajat kuten Heikki Anttinen, Jaakko Palin, Pertti Kaukinen ja Jusu Hietakangas. Santahaminaa puolestaan tällä tasolla edusti Veikko Heikkilä, mutta hänkin kilpaili lähinnä yksityisillä hevosilla. Mielenkiintoinen sotilasratsukko oli Jukka Roiha Laos¹¹, joka voitti kouluratsastuksen SM:n vuosina 1965, 1968, 1969 ja 1970. Laos oli syntynyt 1946 ja Jukka Roihan isä Mauno Roiha oli osallistunut sillä jo Tukholman ratsastusolympialaisten koulukilpailuun.

Ratsastusseuramme Upseeriratsastajat on vuonna 1936 tapahtuneesta perustamisestaan lähtien järjestänyt niin seura- ja piirikunnallisia sekä kansallisia ratsastuskilpailuita. Niitä järjestettiin aluksi Kaartin maneesissa ja myöhemmin 1960-luvun lopulle saakka Laakson kentällä ja sen jälkeen Santis Horse Show nimellä Santahaminassa, jossa kilpailtiin muutamia kertoja myös Suomen mestaruudesta. Kenttäkilpailun maastorata Santahaminassa oli mereen hyppyineen ja kuivahautoineen hyvin vaativa. Samaa ratapohjaa oli käytetty jo vuoden 1947 suurkilpailujen yhteydessä järjestetyssä kenttäkilpailussa, joka oli seuraavan vuoden Lontoon olympialaisten eräänlainen esi- ja karsintakilpailu.

Seuramme kaipaa Santahaminan saarelle takaisin. Täällä on loistava maasto, hyvät kentät ja hiekkapohjasta johtuen mahdollisuus ratsastaa ulkona lähes vuodet ympäri.

---

¹¹ Jukka Roiha suoritti kadettikurssin numero 55 vuosina 1968 -1971. Isä eversti Mauno Roiha jäi eläkkeelle 1966